

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИИО ФАОЛИЯТИДА ПСИХОЛОГИК ХИЗМАТНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ

Махрамкулов Шохруҳ Шерзод ўғли

Аннотация: Ушбу мавзудаги мақола ички ишлар органларида психологик хизматни ташкил этишдаги назарий ва методологик услублар тўғрисида назарий ва амалий билимлар ёритиб берилган бўлиб, ходимлар орасида учрайдиган зиддиятли ҳолатлар ва уларнинг тушунчаси, турлари ҳамда уларда хизмат давомида учрайдиган салбий ҳолатлар намоён бўлишининг сабаб ва шароитлари психологик нуқтаи назаридан кўриб чиқилади. Шунингдек, ички ишлар органлари ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари ходимлар билан бирга психодиагностик ишларни олиб боришда психологик, ижтимоий ва биологик омиллар ҳамда уларни юзага келтирувчи мотивлар билан боғлиқ масалалар баён этилган.

Калит сўзлар: психология, инсон психологияси, касбий лаёқат, хиссиёт, ўз-ўзини билиш, шахс фаоллиги, руҳий оғирлик.

Кириш.

Психологик хизмат методологиясини яратишда инсоннинг ҳиссий ҳолатини тушуниш ва унинг ўз меҳнати маҳсулларида ижтимоий қониқиш жараёнини таҳлил қилиш ва ривожлантиришга бағишланган айрим тадқиқотларнинг ўрни ва истиқболига ҳам алоҳида эътиборни қаратиш лозим, деб ўйлаймиз. Масалан, Ф.Херцберг ва унинг издошлари томонидан меҳнат фаолиятини ташкил этишдаги эмоциоген фарқланиш механизмлари тадқиқ қилинди. Мазкур изланиш маҳсулига кўра меҳнат фаолиятини ташкил этишда ижодийлик, мустақиллик, ўз-ўзини билиш, ривожлантиришга қаратилган тадбирларга эътибор берилса шахс фаолияти унумдорлигига ижобий таъсир этувчи ҳиссий кечинмаларни ва аксинча, фақат техник жараёндангина иборат бўлган меҳнат шароити яратилса шахс фаоллигига салбий таъсир этувчи ҳиссий кечинмаларнинг намоён этилиши кузатилади. Дарҳақиқат, фаолиятнинг бажарилишига нисбатан ижобий-ҳиссий кечинмалар шакллантирилмас экан, фаолият маҳсули ҳам инсоннинг ўз фаолиятидан ижтимоий маънодаги қониқиши ҳам нихоятда паст савияда бўлади. Психологик хизмат эса, бизнингча, худди ана шу ерда ўз таъсирини, яъни фаолиятдан ижтимоий қониқиш жараёнини маълум даражада юқори савияга кўтара олиш санъатини кўрсатиши лозим.

Асосий қисм

Ички ишлар органлари ходимларига янада эътибор қаратишни талаб этади. Чунки, ўқув ва хизмат давомида ҳар қандай “жисмоний ва руҳий оғирлик” ходим шахсига тушади. Бу эса ходимларда хизматдан қониқмаслик, ўз маъсулиятини ҳис этмаслик каби бир қатор қийинчиликларни келтириб чиқарадики, психологнинг амалий ёрдамисиз уларни бартараф этиш жуда қийин кечади. Шунинг учун ривожланган мамлакатлар ИИО тизимида психологик хизмат жорий этилган. Психологик хизматнинг бир қатор устунлик жиҳатлари мавжудки, у бевосита давлат ИИО тизимини таъминлашга қаратилгандир. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 7 июндаги “Психология соҳасида кадрларни тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш ва жамиятда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш чора-тадбирлари тўғрисидаги”ги 472-сонли қарорида ўсмирларда ҳуқуқбузарлик ва жиноат мотивлари шаклланишининг психодиагностикаси ва психокоррекциясининг самарали методикаларини аниқлаш, ташкилий чора-тадбирлар мазмуни, ҳамда баркамол ёшларни тарбиялашга йўналтирилган ва жиноят мотивларининг олдини олишга қаратилган илмий-психологик тавсиялар ишлаб чиқишга оид илмий тадқиқотларни самарали амалга оширишни талаб этади.

Ички ишлар органлари ходимлари касбий психологик жараёни, умуман олганда МДХ ходимнинг иш фаолияти давомида стресс муаммоси, қолаверса. улардаги агрессия ҳамда оғишиш ҳолатларитурли назарий концептуал ёндашувлар асосида хориж ва ўзбек олимлари томонидан кенг миқёсда тадқиқ этилган. мамлакатлари олимларидан И. Сеченов, И. Павлов, А. Ухтомский, А. Прихожан, А. Захаров ва бошқалар шахсда агрессия ва оғишиш ҳолатларининг намоён бўлиши, унинг келиб чиқиш механизмларини ўрганиш борасида тақиқотлар ўтказиб бу икки ҳолатнинг ўхшаш ва фарқли томонларини асослаб берганлар. Ўзбекистонлик психологлардан шахснинг ҳиссий – эмоционал ва касбий фаолият соҳасини тадқиқ етишга қаратилган илмий тадқиқот ишлари Р.И. Суннатова, М. Расулева, Г. Хрулнова, Ш.Т. Алинбайева, Н.Ф.Камилова, Г.К.Тўлаганова, М.Г.Давлетшин бошқалар томонидан олиб борилган. Мазкур мавзуда яратилган илмий ишларнинг таҳлили мавзунинг нисбатан янги ва яхши ўрганилмаганлигидан далолат беради ҳамда Ўзбекистонда мазкур соҳадаги тадқиқотлар бошланғич босқичда эканлигини тасдиқламоқда. Хорижлик тадқиқотчилар томонидан ИИО тизимида фаолият юритувчи психологик хизмат ҳақида кўпгина илмий ишлар ёзилган ва илмий тадқиқотлар олиб борилган.

Хулоса

Бугунги кунда мамлакатимизда Президентимиз Шавкат Мирзиёев раҳбарлигида амалга оширилаётган туб ислохотлар, жамиятимизнинг барча соҳаларини замон талабларидан келиб чиқиб янгилашга йўналтирилган.

- биринчидан, кадрларни танлаш, тайёрлаш, қайта тайёрлаш, малакасини ошириш, уларни касбий лойиқлик даражасини инобатга олиб кадрларни ўз ўринларига қўйиш;

- иккинчидан, тизим доирасида ижтимоий-психологик ва маънавий – ахлоқий муҳитни яхшилаш, фаолият самарасини ошириш ва хизмат интизомини кучайтириш;

- учинчидан, Ўзбекистон Республикаси ИИОини амалдаги таълим тизими заминида шахсий таркибнинг жисмоний ва маънавий, психологик етукликка эришишининг янги усули ва услублари, таълим тизимининг янги дастурини яратиш;

- тўртинчидан, шахснинг психологик саломатлигини нормал сақлаш ва турли хил салбий эмоционал ҳолатлар, суицидал хатти-ҳаракатлар, низомга зид бўлган муносабатларни ва агрессив хатти-ҳаракатларнинг олдини олиш. Юқоридаги фикрлар ватан ҳимоячиларини тайёрлашда, хизматни олиб бориш давомида, психалогиянинг аҳамияти ва ролининг муҳимлигини таъкидлайди. Хориж тажрибасини чуқур ўрганган ҳолда, Ўзбекистон Республикаси ИИО тизимида психологик хизматни ташкил этиш масаласини кўриб чиқиш мавжудлигини ва бу борада илмий тадқиқотларни ривожлантиришни долзарб, деб ҳисоблаймиз.

Хулоса қилиб айтганда, Президентимиз Шавкат Мирзиёев таъкидлаганларидек, “Халқ давлат идораларига эмас балки давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” деган сўзлари ва ғоялари фаолиятимиз мезонига айланмоғи керак. Мазкур вазифани астойдил бажариш, шунингдек Ватанимизнинг тараққиётини тامينлаш, уни кўз қорачиғидек асрашга барчамиз бирдек маслумиз.